

Wprowadzenie

Nie jest to wyjątkowa książka z pamięcią w tytule, lecz jedna spośród bardzo wielu i zapewne nie ostatnia. Mimo że *memory boom* trwa już od kilku dekad, wciąż nie brak tematów domagających się naukowej refleksji (np. z dziedziny pamięci regionalnych). Nie ulegają też bynajmniej dezaktualizacji problemy dyskutowane od lat: choćby zagadnienie pamięci jako spoiwa tożsamości narodowej, które spektakularnie podjął Pierre Nora, wprowadzając inspirującą kategorię *lieux de mémoire* czy pamięci Zagłady*.

Niniejszy tom stanowi następstwo konferencji zorganizowanej w Instytucie Filologii Polskiej na Uniwersytecie w Białymstoku w dniach 23–24 lutego 2015 roku. Niesłabnąca popularność studiów pamięcioznawczych, a zwłaszcza przeświadczenie o ich bezdyskusyjnej wadze i przydatności poznawczej skłoniły nas do zaproponowania namysłu nad świadectwami pamięci w całej ich różnorodności – pisanymi, oralnymi, wizualnymi, surowymi i artystycznie przetworzonymi oraz historycznymi formami artykulacji, archiwizacji i transmisji pamięci, zakłóceniami w jej przekazywaniu tudzież różnymi formami odzyskiwania, rekonstrukcji, ale także celowego deformowania świadectw bądź ich niszczenia czy utajniania. Chcieliśmy też krytycznie spojrzeć na dyskursy naukowe, dla których pamięć stanowi kategorię fundamentalną, aby zapytać o ich postaci „źródłowe” lub / i modelowe oraz odmiany recepcyjne, przyjrzeć się geografii badań, ich specyfice w zależności od lokalnych uwarunkowań historycznych, etnicznych, politycznych.

Artykuły zgromadzone w książce poruszają szerokie spektrum zagadnień:

- pamięć a myślenie
- pamięć w dyskursie filozoficznym
- pisarstwo jako archeologia rodzinna
- literackie szyfry pamięci
- pamięć jako przestrzeń doświadczenia religijnego
- performans jako archiwum społecznej pamięci
- mnemotechnika w konstruowaniu / utrwalaniu pamięci zbiorowej
- pamiętka rodzinna jako medium pamięci
- Biblia w kontekście pamięci
- poezja jako praca pamięci
- kody pamięci kulturowej w poezji anonimowej
- pamięć i zapominanie w związku z problemem asymilacji kulturowej
- literatura świadectwa / literatura jako świadectwo
- pamięć „gniazda” w doświadczeniu emigracji
- pamięć dziedziczona / rekonstrukcje pamięci
- międzypokoleniowy przekaz pamięci / milczenie międzypokoleniowe
- pamięć w perspektywie *oral history*
- pamięć wobec doświadczenia traumatycznego
- komercjalizacja pamięci
- pamięć inscenizowana
- narracje lokalne pamięci / polityka pamięci historycznej
- pamięć drugiego i trzeciego pokolenia
- postpamięć / kontrapamięć
- konflikty pamięci w dziedzinie publicznej
- debaty rozrachunkowe.

Rozpisana na wiele szczegółowych zagadnień problematyka pamięci geograficznie rzecz biorąc odnosi się do rejonu Europy Środkowo-Wschodniej i obejmuje rozległą perspektywę czasową: od pierwszej połowy XIX wieku po zjawiska świeżej daty: ukraiński Euromajdan, gdzie eskalacja konfliktu politycznego, rozgrywającego się również w sferze pamięci zbiorowej, nastąpiła w lutym 2014 roku.

Książka ma charakter naukowy, ale jej zadanie polega również na tym, by zarejestrować zjawiska memorialne jeszcze nieostygłe od zbiorowych emocji. Dlatego też zbiór artykułów pokonferencyjnych został uzupełniony dodatkiem odsyłającym do debat, które przetoczyły się/przetaczają przez Białystok i okolice w ostatnich latach: jedna ma związek z publikacją książki Marcina Kąckiego *Białystok. Biała siła, czarna pamięć*, druga – bardziej spektakularna – z setną rocznicą bieżęstwa (1915–1922).

PODZIĘKOWANIE

Pomysłodawczyni i organizatorce konferencji, mgr Ewie Perepelicy, bardzo dziękuję za trud, który włożyła w przygotowania i czuwanie nad sprawnym przebiegiem obrad. Żywię też nadzieję, że jej zainteresowanie problemami pamięci znajdzie swój pełniejszy wyraz w przyszłości, jeśli nie naukowy, to artystyczny bądź w inny sposób społecznie użyteczny.

Elżbieta Dąbrowicz

* Od Redakcji: Uszanowano wybory poszczególnych autorów odnośnie do zapisu słowa „holokaust”. Stąd występuje ono również w wersji: „Holokaust” i „Holocaust”.